

“Теміртау қаласының №9 мектеп-лицейі”

Ғылыми жоба

Жұмыстың тақырыбы:

***Қазақ хандығына 550 жыл:
Қазақ елінің соңғы ханы
Кенесары Қасымұлы***

Орындаған: Қосаева Ұлжан

Жетекшісі: *тарих пәнінің мұғалімі Кушенова Н.Т.*

*Зерттеудің жұмысының мақсаты:
Кенесары Қасымұлының қазақ
халқының азаттығы, тәуелсіздігі үшін
қосқан ерен ерлігін сомдап кейіпкердің
дара тұлғасын көрсету.*

Зерттеудің міндеттері

Қазақ хандығының тарихын деректер арқылы оқушыларға жеткізу

Қазақ хандарының хронологиялық кестесін диаграммалар арқылы көрсету

Қазақ елінің соңғы ханы Кенесары Қасымұлының қазақ елінің басын қосудағы ерең ерлігі

Зерттеудің өзектілігі:

Оқушылар қазақ хандығы туралы мәліметтерге ие, бірақ қазақ халқының соңғы хандығы туралы толық, түбегейлі білмейді. Қазақ халқының тарихындағы өшпес, рухани қазынамыз, елі үшін күрескен Кенесары Қасымұлының даңқын ұрпақтан-ұрпаққа жеткізе білу.

Күтілетін нәтиже:

Кенесары Қасымұлының ерен еңбегі туған елінің азаттығы үшін қол бастаған көсем қолбасшы екенін бүгінгі ұрпаққа жеткізе білу.

Зерттеу әдістері:

Осы ғылыми жобамен жұмыс жасау барысында баяндау, тұжырымдау, жүйелеу, нақты материалдармен қорытындылау.

Зерттеудің жаңалығы:

*Ғаламтордағы соңғы деректерге қарасақ
Кенесары Қасымұлының бас сүйегі Санк-
Петербургтегі Эрмитаж мұражайында
сақтаулы деген тұжырым бар еді, бірақ
зерттеуі бойынша Омбы қаласындағы
мұражайда деген мәліметтер берген.*

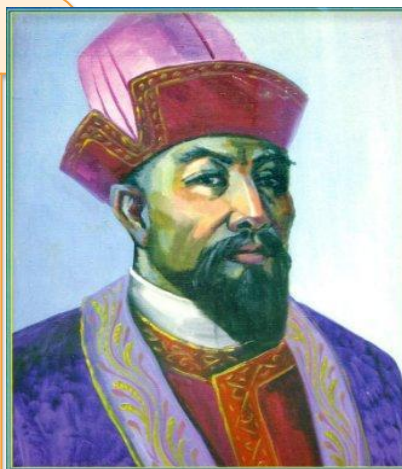
II. Негізгі бөлім

1.1 Қазақ хандығының құрылу тарихы

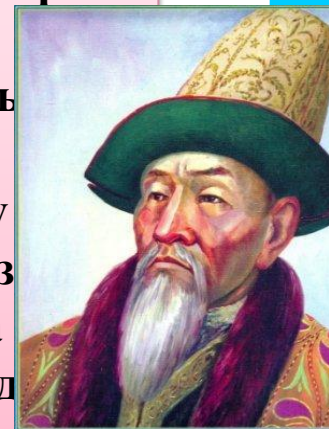
Қазақ хандығының құрылғанына-550 жыл

*Қазақ
хандығының
құрылуы қазақ
халқының
тарихындағы
маңызды оқиға
болды.*

1456 жылы Керей мен Жәнібек ханның Әбілқайыр хан үстемдігіне қарсы күрескен қазақ тайпалары бастап Шығыс Дешті – қыпшақтан батыс Жетісу жеріне қоныс аударуы қаз хандығының құрылуына мұрындық болған маңызды тарихи оқиға болған еді.

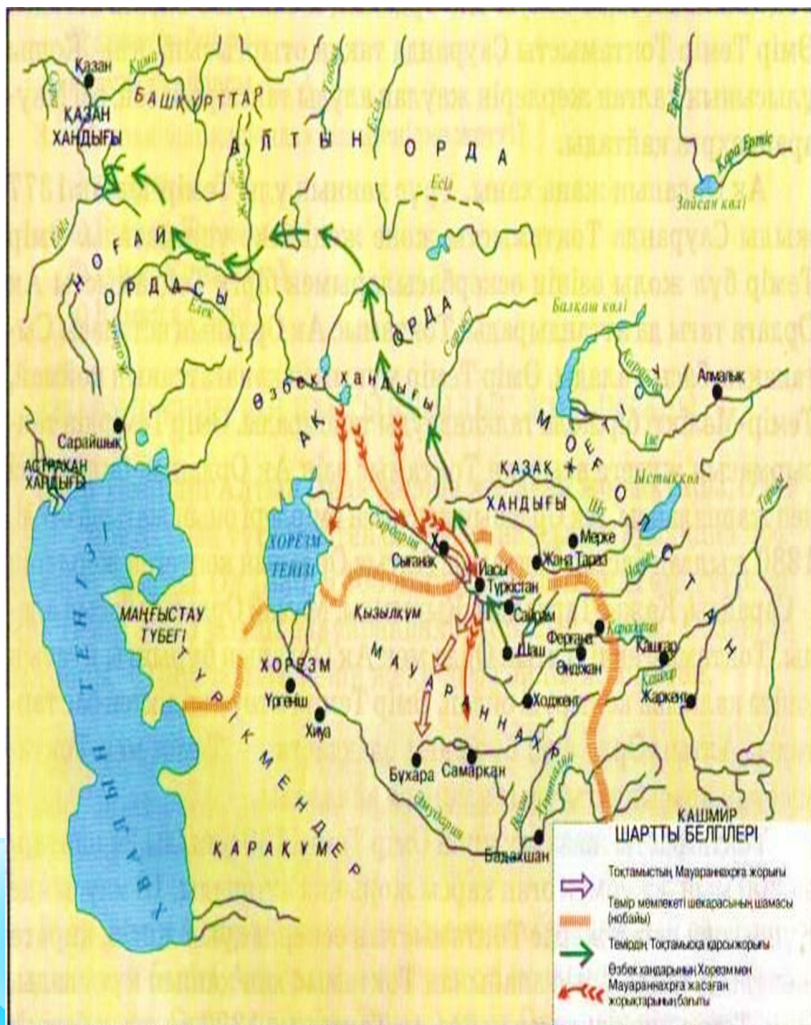

*Бұл оқиғанның мән-жайы
мынадай болатын:*

1428 жылы

Ақ Орданың ақырғы ханы Барақ ішкі феодалдық қырқыста қаза болған соң, Ақ Орда мемлекеті ыдырап, ұсақ феодалдық иеліктерге бөлінгенде өкімет үшін өзара қырқыс үдей түсті.

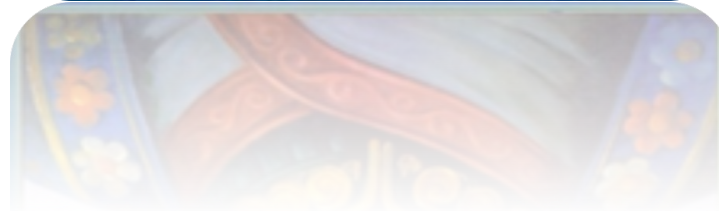

*Бұрынғы Ақ
Орданың орнына
Әбілхайыр құрған
«көшпелі
өзбектер»
мемлекеті пайда
болды.*

*Осы мемлекеттің
территориясы XV ғ.
орта шенінде
Сырдариядан Сібір
хандығына дейінгі
ұлан байтақ жерді
алып жатты.*

*Әбілхайыр хан
өзінің саяси
дұшпандарын-
Жошы әулетінен
шыққан
сұлтандарды
құдалауын
тоқтатпады.*

Дешті– Қыпшақтан өздерін қолдайтын жеткілікті күш таба алмаған Ұрыс ханның шөберелері Керей мен Жәнібек XV ғ. 50 жылдары орта шенінде қарамағандағы ауылдарымен Шу өзенінің бойына көшіп кетуге мәжбүр болды.

*Осы оқиғалар жөнінде Мұхаммед Хайдар Дулати өзінің
“Тарихи-Рашиди” атты шығармасында былай деп жазады:*

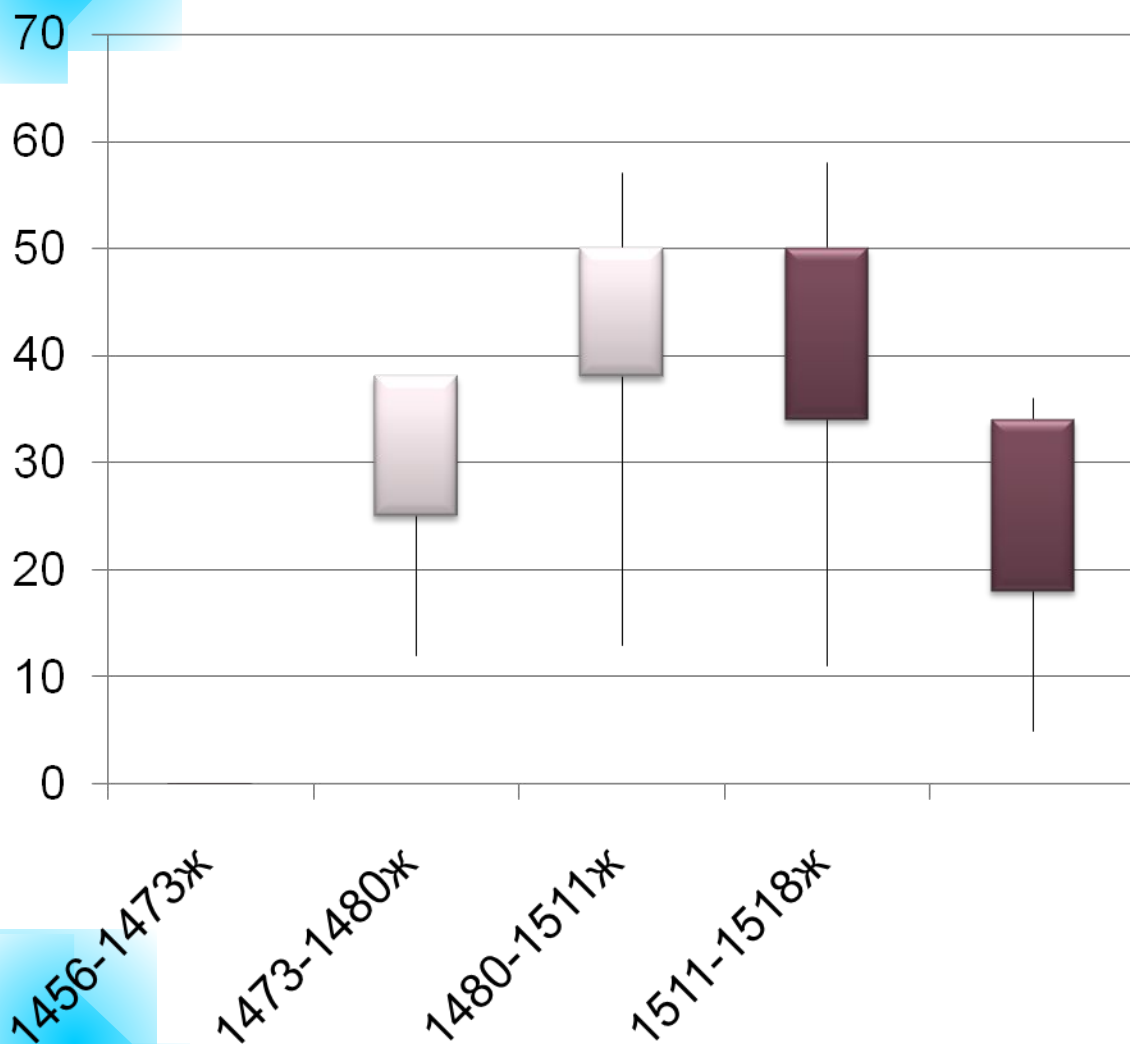
*«Ол кезде Дешті-қыпшақты
Әбілхайыр хан биледі және
Жошы әулетінен шыққан
сұлтандарға күн көрсетпеді.
Нәтижесінде Керей мен Жәнібек
Моңғолстанға көшіп барады.
Есенбұға хан оларды құшақ жая
қарсы алып, Моғолстанның батыс
жағындағы Шу мен Қозыбас
аймақтарын берді. 1465 - 1466
жылдары Қозыбасыда Қазақ
хандығын құрды.*

Бастапқы кездерде қазақ хандығының саяси-әкімшілік және сауда экономикалық орталығы Сырдария бойындағы Сызанақ қаласы болды.

Кейіннен Түркістан қаласы қазақ хандығына өткеннен кейін қазақ хандығының астанасы Түркістан қаласы болды. Қазақ хандығы Түркістандағы Ақ сарайда отырып билік жүргізген.

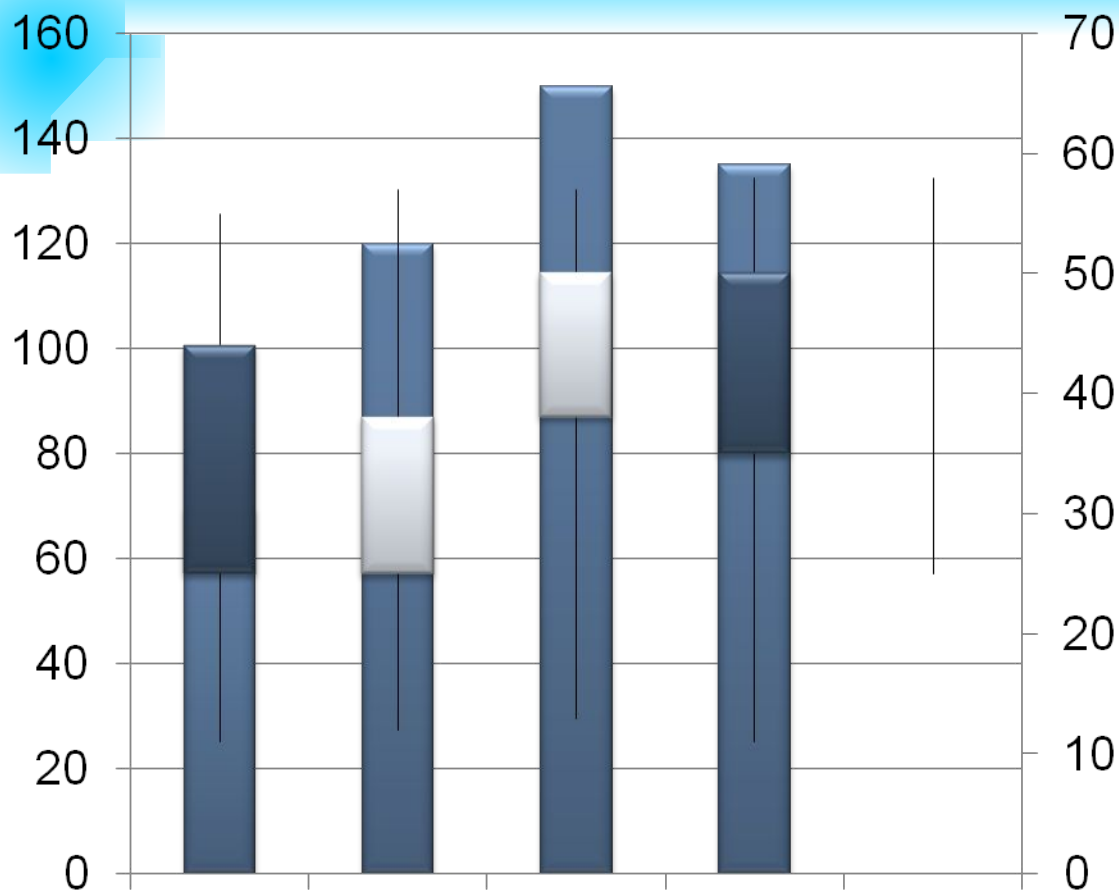
1.2 Қазақ хандарының кестесі

Керей хан - Болат
сұлтанның баласы

Жәнібек хан - Барақ
сұлтанның баласы

Бұрындық хан
қазақтарды басқарды.
Керей ханның баласы
Қасым хан билігі. Өз
Жәнібектің ұлы

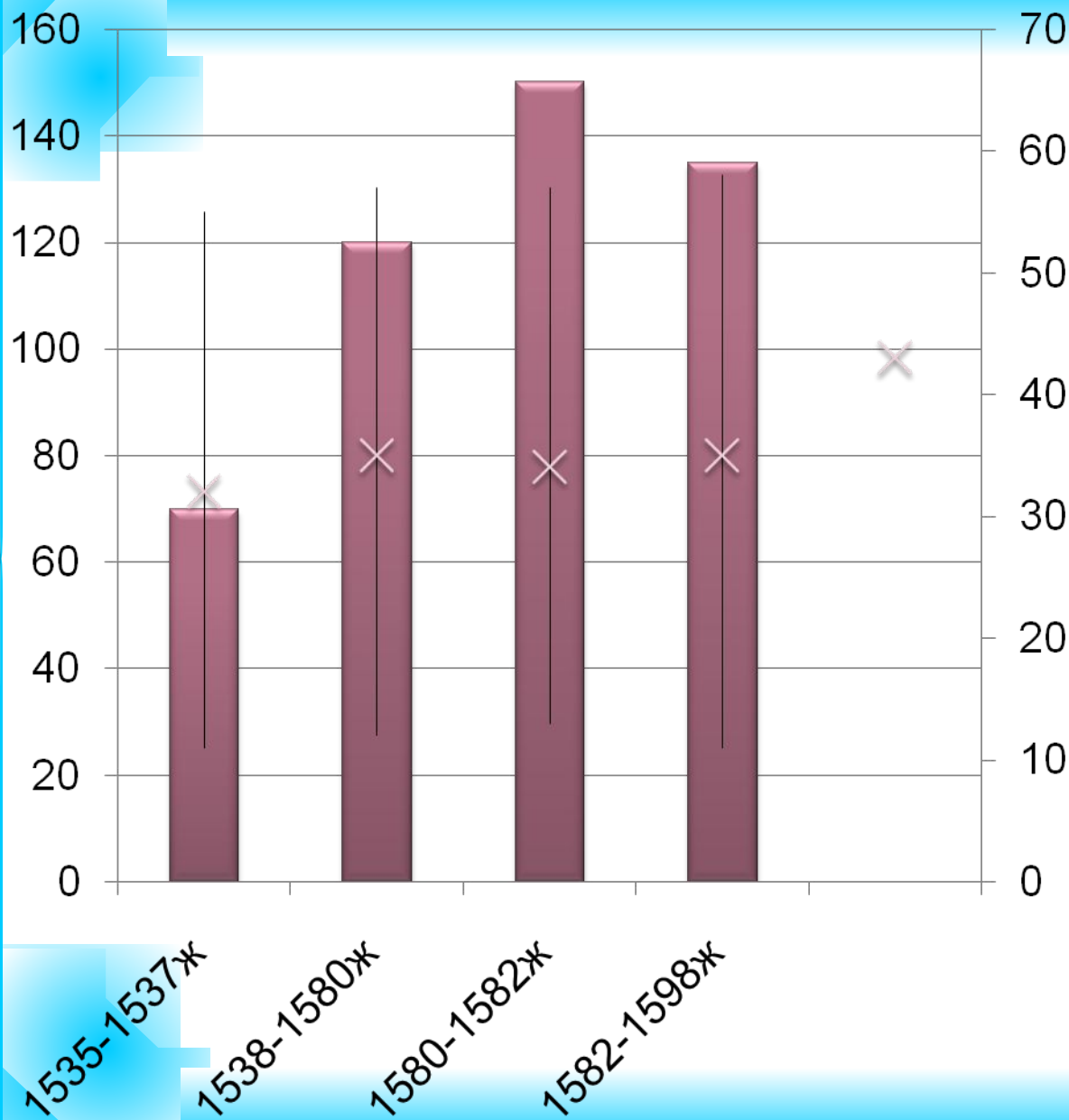
- Қасымның баласы
- Мамаш хан болды
- Қасымның немере інісі
- Тақыр хан болды
- Бұйдаш хан Тақырдың інісі хан болды
- Қожа Мақмұт хан болды
- Столбец1

1518-1523ж

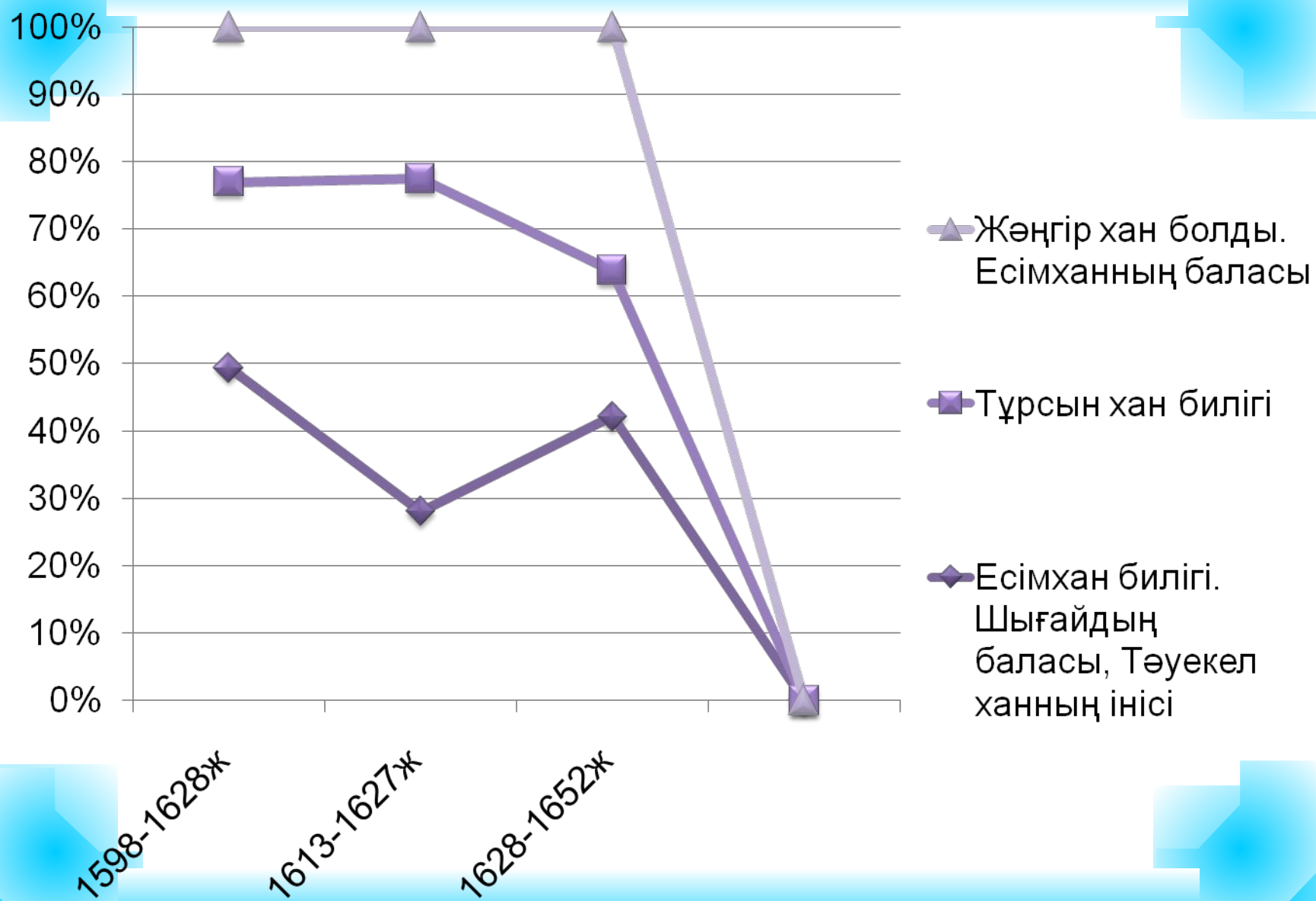
1523-1532ж

1533-1534ж

1534-1535ж

- хан атағы болған сұлтандар: Тоғым хан, Ахметхан, Хақназар, Наурыз-Ахметхан Хақназар Қазақ хандығының ханы болды, Қасымның баласы Жәнібектің немере інісі 80 жастағы Шығай таққа отырды
- × Шығай қайтыс болып, орнына баласы Тәуекел отырды

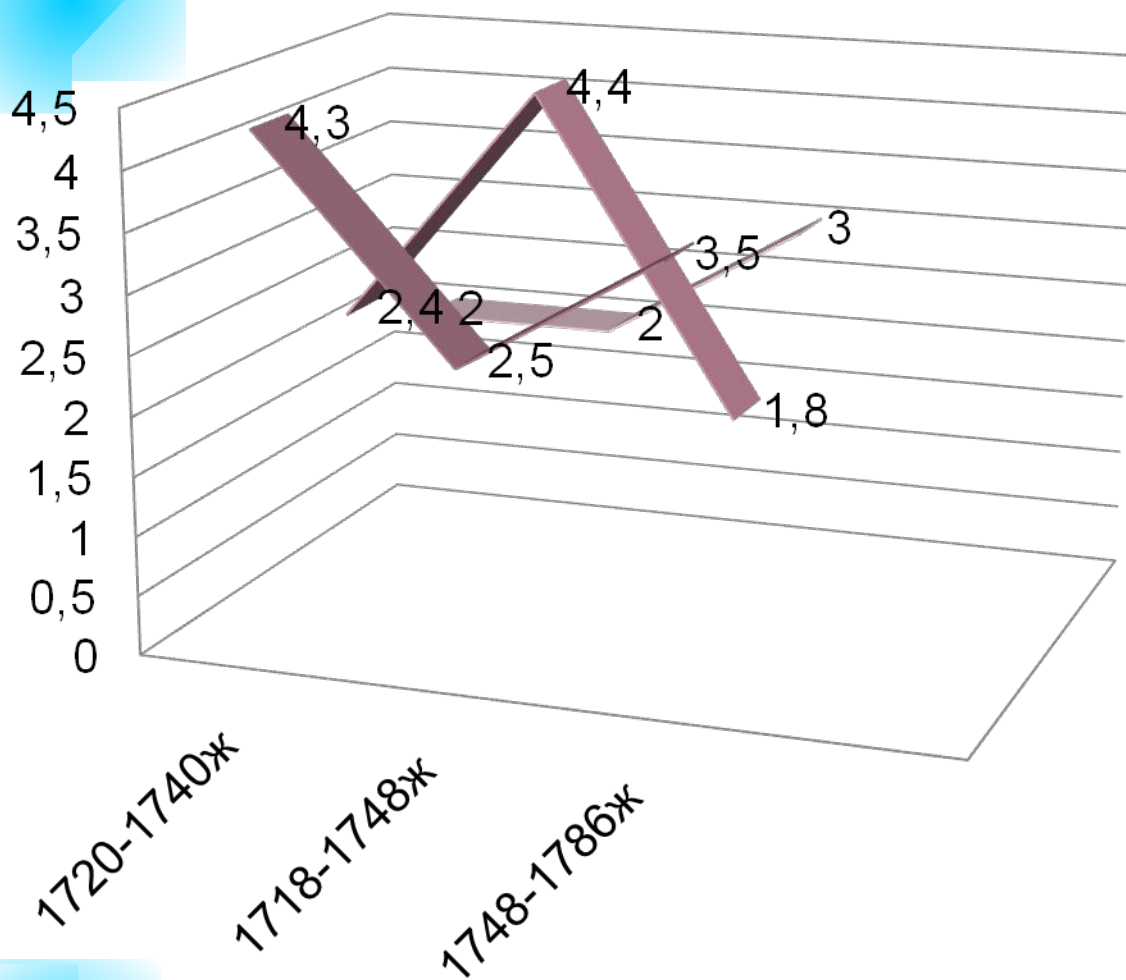
Өз-Тәуке хан билігі.
Салқам Жәңгірдің
баласы
Батырдың билігі

▲ Болатхан билігі. Болат-
Тәуке ханның бел
баласы

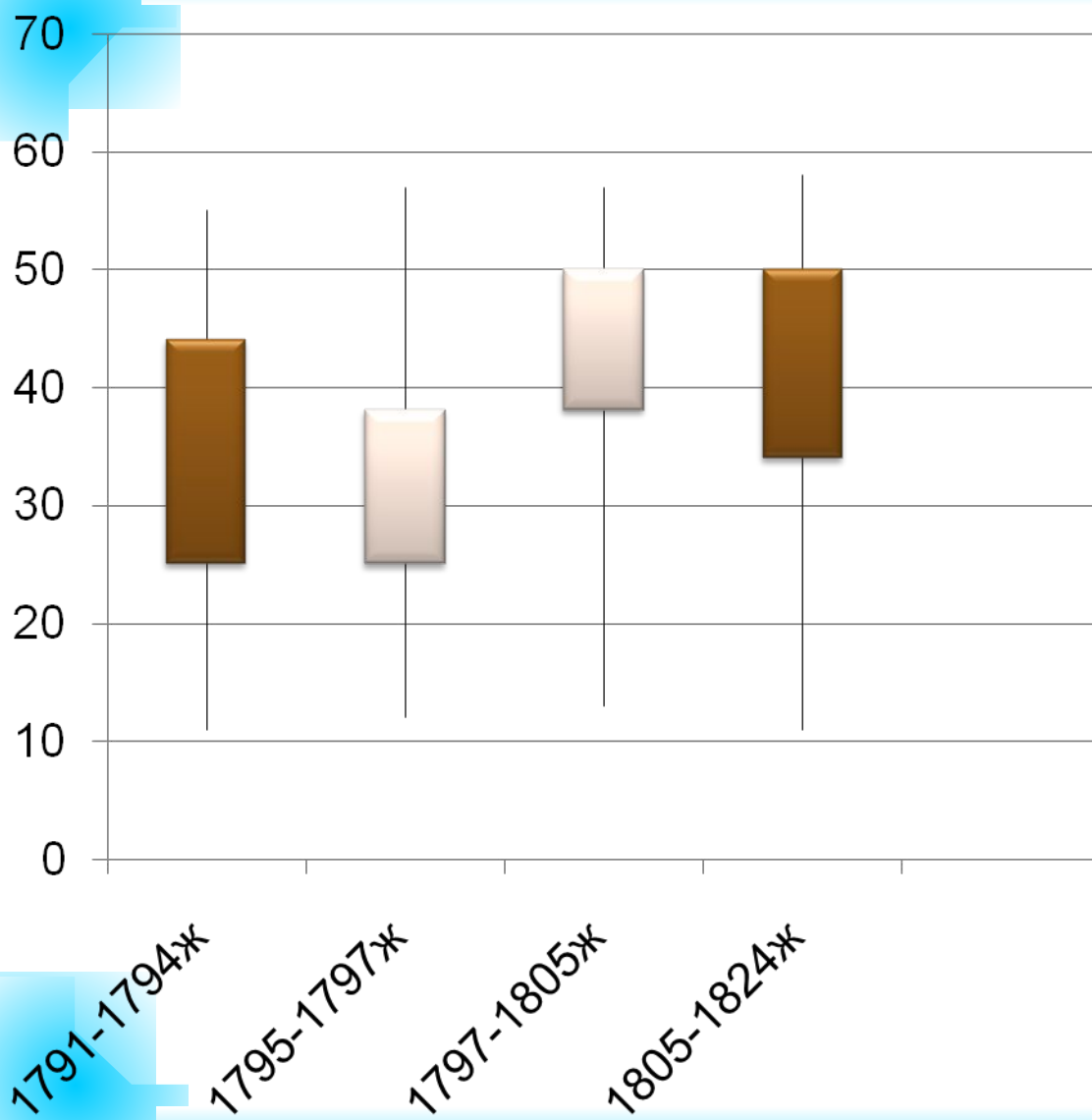
1680-1715ж

1718-1726ж

1726-1730ж

- Ұлы жүзді Жолбарыс хан басқарды
- Әбілхайыр Кіші жүзге хан болды
- Нұралы Кішіжүзге хан болды

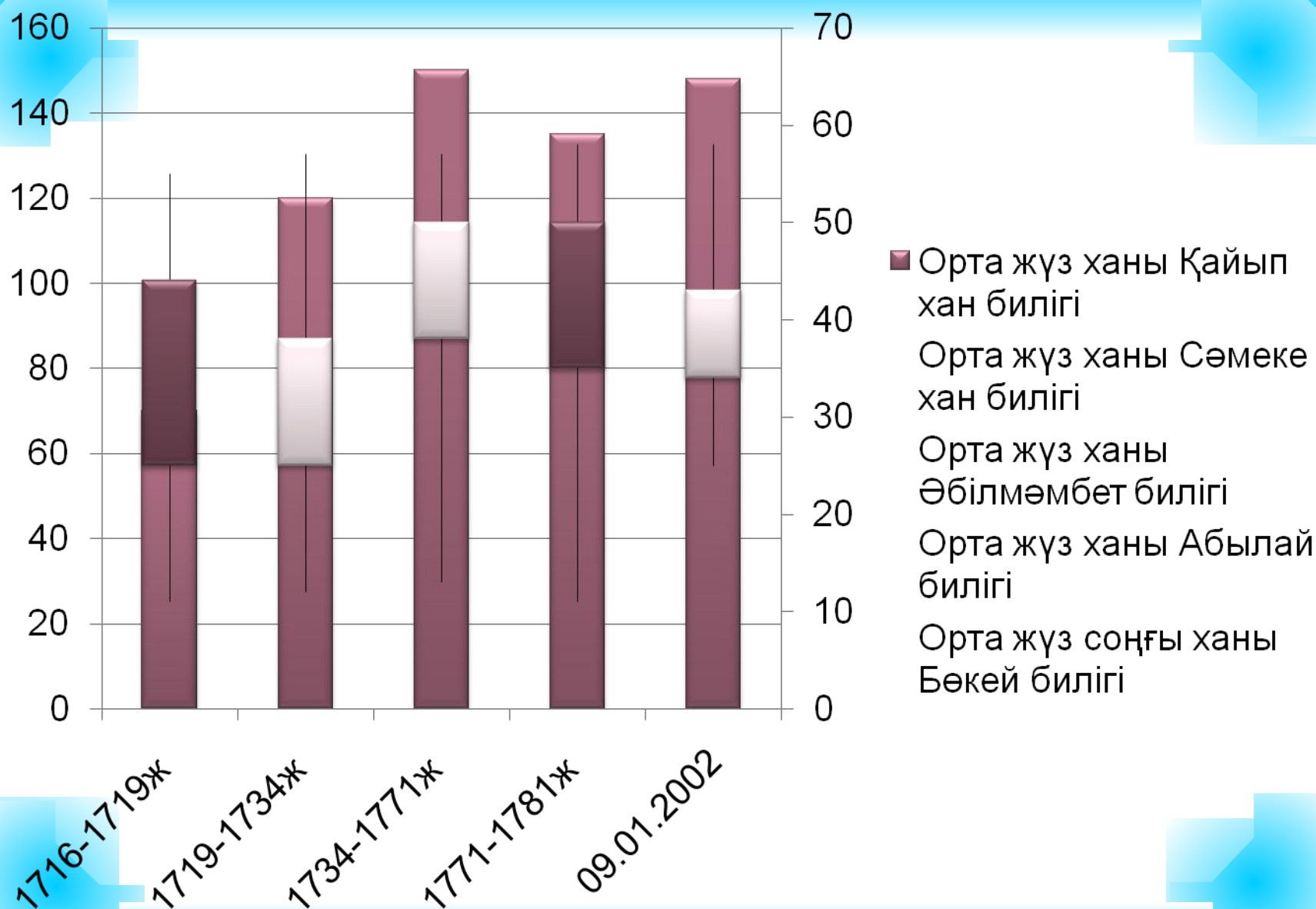

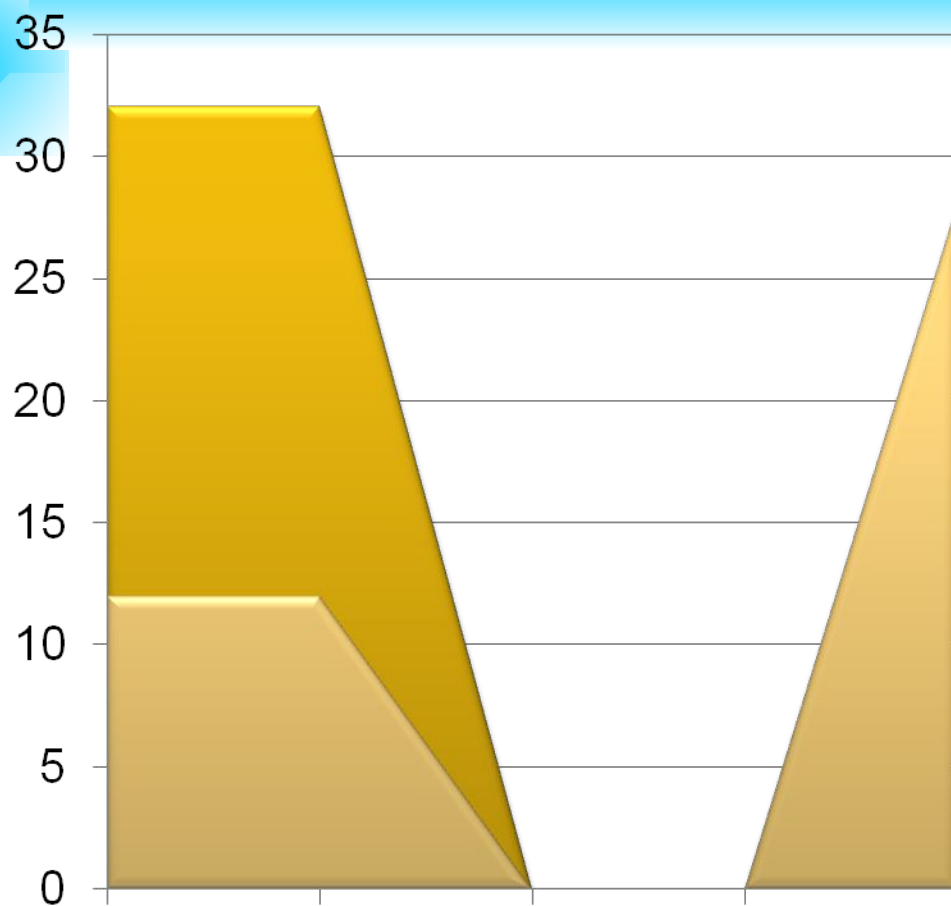
Ералы Кіші жүзге хан болды

Есім Кіші жүзге хан болды

Айшуақ Кіші жүзге хан болды

Шерғазы Кішіжүзге соңғы хан болды

■ Орта жүз соңғы ханы
Бөкей билігі

■ Кенесары қазақтың
соңғы ханы.
Кенесары—
Абылайханның
немересі, Қасым
төренің баласы.

1815-1817ж

1841-1847ж

Қазақ халқының ең соңғы ханы - Кенесары Қасымұлы

Керей мен Жәнібек
1456 жыл

Қасым хан
1511 – 1523 жж

Тақир хан
1523 – 1533 жж

Хақназар хан
1538 – 1580 жж

Тәуке хан
1680 – 1718 жж

Тәуекел хан
1628 – 1680 жж

Есім хан
1580 – 1628 жж

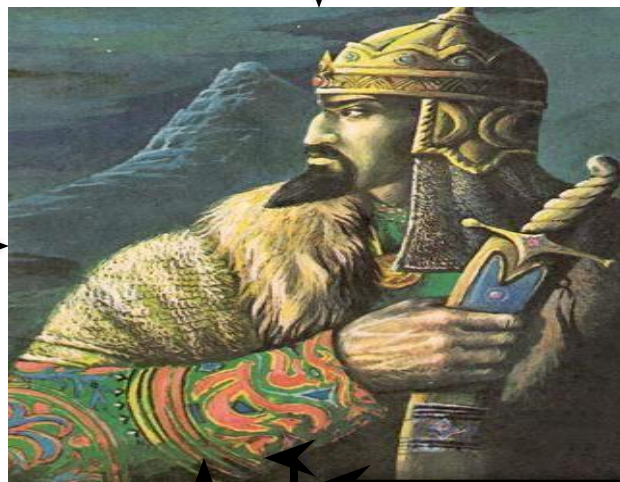
Абылай хан

Әбілхайыр хан

Кенесары хан

Кенесары
Қасымұлы (1802,
Көкшетау өңірі –
1847, Қырғызстан,
Жетіжал
жотасының
оңтүстік
алабындағы Кекілік-
Сеңгір аңғары)

мемлекет
қайраткері, әскери
қолбасшы,

Қазақ
хандығының
соңғы ханы
(1841 – 1847)

қазақ халқының 1837 –
1847 жылдардағы ұлт-
азаттық қозғалысының
көсемі

Кенесары Шыңғыс
ханның 27-ұрпағы, Абылай
ханның немересі.

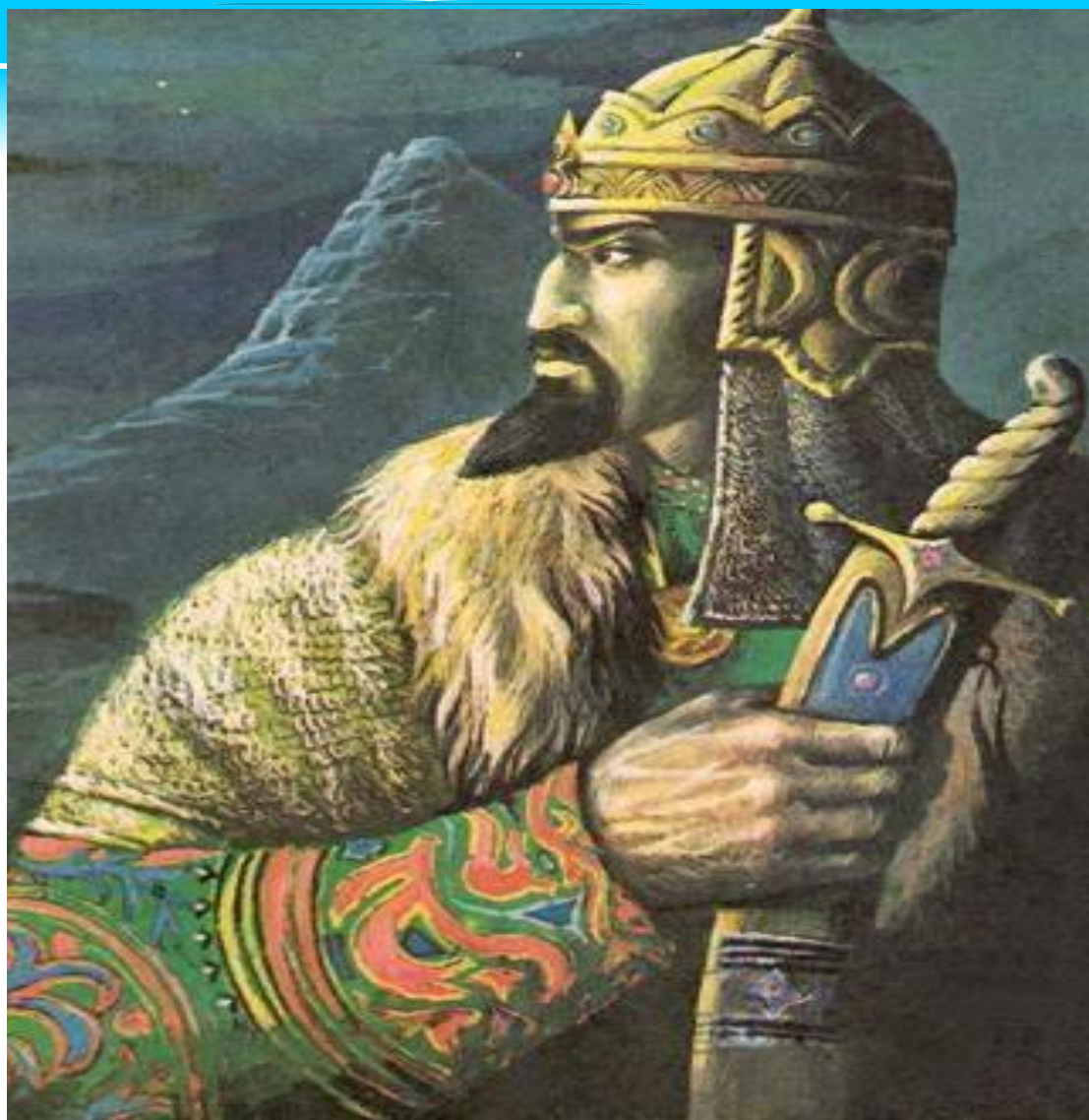
Балалық шағы

Ордасын Көкшетауға тіккен Абылай ханның отыз ұлы болған.

Абылайдың қалмақ қоңтайшысы Қалдан Сереннің қызынан дүниеге келген баласы Қасым сұлтанның бәйбішесі Айкүмістен Кенесары

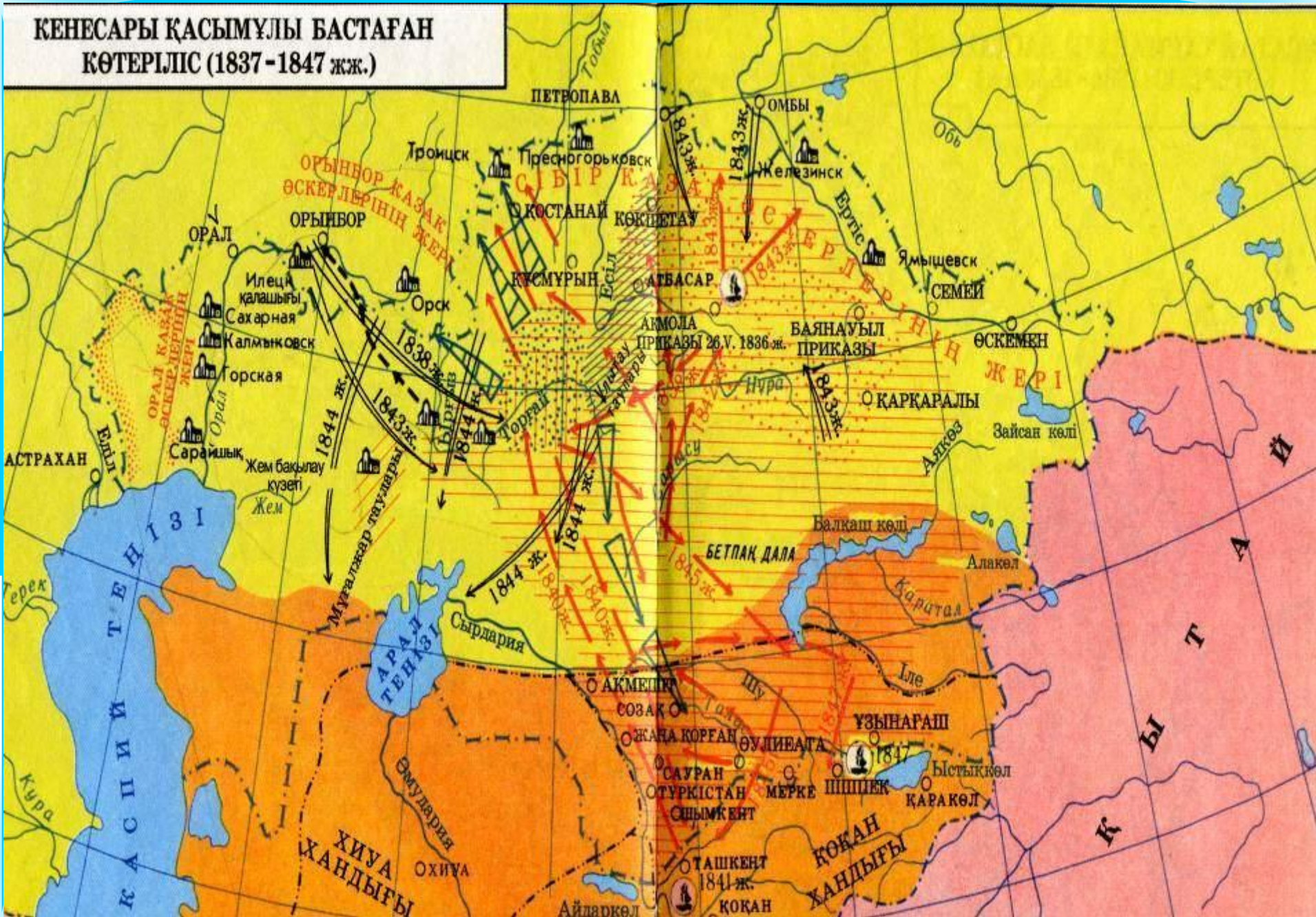
Кенесары өзге бауырлары секілді көшпелі әскери ақсүйектер қауымының дәстүріне сай жастайынан шабандоз, ұшы-қиырсыз даланың қатал табиғатына шыныққан, қиындыққа төзімді болып тәрбиеленеді.

Жеке басының ерлік қасиеттері, бірбеттігі, алға қойған мақсатына жету жолындағы қайсарлығы мен дүлей күш-жігері оның жетекшілік қабілетін айналасына ерте мойындатқан.

Кенесары Қасымұлы – хан, қазақтардың патшалық Ресей мен Қоқан хандығына қарсы ұлт-азаттық қозғалысының басшысы.

КЕНЕСАРЫ ҚАСЫМУҰЛЫ БАСТАҒАН КӨТЕРІЛІС (1837-1847 жж.)

**1. Патша үкіметі
жерлерді жаппай
тартып ала
бастады**

**2. Хан билігінің
жойылуы
наразылық
туғызды**

Көтерілістің себептері

**3. Алым- салық
түрлері көбейе
түсті**

**4. Патша үкіметінің
әскери
отрядтары
шабуыл жасап
күн көрсетпеді**

**1. Жерлерді
өздеріне
қайтару**

**2.
Округтерді
тарату**

**Көтерілістің
мақсаты**

**3. Алым-салықтарды
жою**

**Қозғауш
ы
күштер:**

**Қарапайым
көшпелелер**

**Старшындар
Билер,
Сұлтандар**

**Батырлар
жетекшілік
етті**

Кенесары Қасымұлы туралы деректер

*Орынборда
Кенесары
жасақтарының іс-
қимылы, бір
жерден екінші
жерге қозғалуы,
әскери қарымы
қалт жібермей
қадағаланады.*

*Аға сұлтандар
Кенесары мен
Орынбор әкімшілігі
арасындағы
қатынастарды
ушықтыруға, сөйтіп,
Кенесарымен
келіссөз жүргізуге
мүмкіндік бермеуге
барынша күш
салады.*

*Баймұхамед
Айшуақұлы,
әсіресе,
Кенесарының
Орта Азия
хандықтарымен
байланысы
барлығы туралы
хабарды тікелей
Ладыженскийге
жеткізіп,
көтерілісті
күшпен басу
керектігіне ақыл-
кеңес береді.*

*Оның жоғарыда
айтылған Жұмыр
Ізмұхамедұлы деген
тыңшысы қару-жараққа
айырбастау үшін 1100
қой айдатқанын және
оган қоса Кенесарының
Хиуа ханына 30 жорға, 2
тұтқын орысты бір
өкілімен бірге
жібергенін, ханнан
«орыстарға қарсы тұру
үшін» деп екі зеңбірек,
екі жүз шамхал
(мылтық) сұратқанын
естиді*

Қорытынды

Қорыта келе, тоқсан ауыз сөздің тобықтай түйіні Кенесары Қасымұлы бастаған ұлт-азаттық қозғалыс қазақ жерінде үш жүздің халқын түгелге жуық қамтыған және ұзақ уақыт бойы жүргізілген көтеріліс еді. Оның патша өкіметінің отарлау саясатына қарсы бұқаралық сипатымен және қазақ халқының тарихында ірі прогресшіл бағытымен айқындалды.

Біріншіден, бұл қозғалыс бұқараның азаттық үшін белгілі саяси мектебі ретінде көзге түсті. Патшаның отарлау саясатына қазақ халқының кейінгі жылдардағы қарсылығы осы көтерілістің негізінде өсіп дамыды. Оның сабақтары отарлау саясатының қаншалықты озбыр, қанішерлік, халықтың тәуелсіздігін аяқ асты етіп отырған саясат екенін түсінуге, оған қарсы күресте өзінің еркі мен жігерін ұштауға көмектесті.

Екіншіден, патша өкіметіне тегеурінді қарсылық көрсетіп, оның отаршыл аппаратына ірі-ірі соққы берген бұл көтеріліс халықтың күш-жігерін дұрыс ұйымдастыра білгенде жеңіске жетуге болатынын көрсетіп берді. Сонымен бірге ол қазақ халқының өсіп-өркендеуіне, ұйымдасып дамудың даңғыл жолына шығуына феодалдық бытыраңқылықтың тұсау болып отырғанын да көрсетті.

Үшіншіден, Кенесары көтерілісі патша өкіметінің қазақ халқына құлдық қамытын кигізіп, біржола езгіге салатын, отарлау саясатын ширықтыра жүргізетін сәтін біраз кешеуілдетті. Көтеріліс отаршылдық саясатты қазақ даласына енгізудегі соңғы тосқауыл, ақырғы қамал іспетті.